

דף קח

קצט. א. מי שמת והניח בנים ובנות — מה יעשו בנכסים?

ב. הטוען את חברו כדי שמן והודה בקנקנים — האם חייב שבועה?

א. מי שמת והניח בנים ובנות; בזמן שהנכסים מרובים, הבנים יורשים והבנות נזונות (מתנאי כתובה). בנכסים מועטים (שאינן בהם פרנסת שנים עשר חדש לזכרים ולנקבות. עפ"י ב"ב קלט) — הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים. אדמון אומר: בשביל שאני זכר [וראוי לעסוק בתורה (אביי); וראוי לירש בנכסים מרובים (רבא)] הפסדתי? אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון.
אעפ"י שלהלן פסקו בהלכות שאמר אדמון והסכים עמו רבן גמליאל, כאן סתמה הגמרא בכמה מקומות כחכמים, שנראה שאף אדמון ור"ג לא באו לחלוק אלא לתמוה על טעם הדבר (רבנו תם).

ב. לדברי שמואל (שהטוען את חברו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם — חייב שבועת מודה במקצת), פירש רבא שאם טען 'עשרה כדי שמן מלאים יש לי אצלך' — שמן וקנקנים טען לו, וכשהודה בקנקנים חייב שבועה לכו"ע.

אמר לו 'מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך' — שמן טען לו ולא קנקנים, הלכך אם הודה בקנקנים אינו מודה במקצת הטענה ופטור משבועה.

אמר לו 'עשרה כדי שמן יש לי אצלך' — לדברי אדמון יש בלשון הזה לשון קנקנים וחייב שבועת מודה במקצת, ולחכמים אין בלשון הזה לשון קנקנים ופטור.

ולדברי רבי יוחנן (שטענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם פטור) הסיקו לפרש [דלא כרב שימי בר אשי] שאם טענו 'עשרה כדי שמן' והודה לו בכל הקנקנים — פטור, ואם הודה במקצת מהקנקנים, לדברי אדמון חייב, כיון שיש בלשון הזה לשון קנקנים והריהו מודה במקצת עליהם, הלכך מגלגלים עליו שבועה גם על השמן. וחכמים פוטרים, כי אין בלשון הזה לשון קנקנים, מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו.

הטוען את חברו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם — ע"ע בשבועות מ.

דף קט

ר. א. הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל — מה הדין?

ב. מה הדין כאשר פסקה היא עצמה?

א-ב. הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל — תשב עד שתלבין ראשה. אדמון אומר: יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי אשב אד שילבין ראשי, עכשיו שאבא פסק מה אני יכולה לעשות, או כנוס או פטור. אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון.

לדברי רבי יוסי בר' יהודה בברייתא, לא נחלקו כשהאב פסק, שודאי חייב הבעל לכנוס או לפטור, אלא כשפסקה היא בעצמה. במה דברים אמורים בגדולה, אבל בקטנה — כופים לבעל ליתן גט (רבא, בבאור הברייתא). אמר רבי יצחק בן אלעזר בשם חזקיה: כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו.

א. בירושלמי העמידו משנתנו כשפסק האב במעמדה, אבל פסק שלא במעמדה מודים חכמים שחייב לכנוס או לפטור.

ב. לפרשב"ם מדובר כאן כשאי אפשר לתובעו בדין, שלא עשו קנין ולא עמדו וקדשו מתוך

הפסיקה, ומשום כך אמרו תשב עד שתלבין ראשה, כי אין יכול להוציא בדין. והתוס' כתבו לחלוק שבכל אופן חייב ליתן מה שפסק אלא שמדובר שאין לו מה ליתן, [אך בגמרא אין משמע כן, במה שאמרו כופין את האב], או שהבעל אינו רוצה לטרוח ולהביאו בדין).

ר.א. העורר על השדה, מה הדין באופנים הבאים?

א. העורר עצמו חתום על שטר המכירה כעד.

ב. העורר חתום עליה כדיין על קיום שטר המכירה.

ג. עשאה סימן בשטר שנעשה על שדה סמוכה, שכתוב שם בסימני מיצריה שזו השדה של המוחזק.

א. העורר על השדה והוא חתום עליה בעד — אדמון אומר: יכול הוא שיאמר לכך חתמתי על השטר, כי השני נוח לי מן הראשון וטוב לי שתהא השדה בידו כדי שאוכל להוציא ממנו בדין. וחכמים אומרים: איבד את זכותו, שהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה. הלכה כחכמים.

ב. העורר על השדה והוא חתום עליה דיין בקיום שטר המכירה — לא איבד את זכותו, שהדיינים — שלא כעדים — חותמים על הקיום אעפ"י שלא קראוהו. (אביי, עפ"י ברייתא דרבי חייא).

ג. עשאה סימן לאחר — איבד את זכותו. אבל עשאה סימן לעצמו לא איבד זכותו (אביי), שיכול לומר אילו הייתי מוחה בדבר, אפילו בפני עדים שלא בפני המחזיק, לא היה הלה מוכר לי. (כן גרס רש"י, ופירש שהמוחזק מכר שדה סמוכה, לאחר או למערער עצמו, וסימן את השדה הגידונית כאילו היא שלו, והמערער חתום על השטר. ותוס' גרסו ופרשו שהמערער מכר אחת משדותיו, לאחר או למוחזק, וסימן את השדה כאילו היא של המוחזק).

אמר רבי יוחנן: אם טען ואמר תלם אחד עשיתי לך — נאמן. וצריך ליתן לו תלם זה שהוא מודה בו. טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו — נאמן.

א. התוס' פרשו שנאמן רק כאשר אין עדי קיום על השטר שהוא חתום בו, שיכול לטעון 'מזויף', אבל בלא"ה כיון שכבר הודה אין נאמן לומר חזרתי ולקחתי.

ב. עוד כתבו התוס' שבית דין טוענים עבור היורשים טענות אלו.

ר.ב. מה הדין במקרים הבאים?

א. מי שאבדה לו דרך שדהו שהיתה לו באחת מהשדות הסמוכות?

ב. מי שכתב בצוואתו דקל לבתו, וחלקו הבנים כל נכסיו ולא השאירו לה דקל.

ג. מי שכתב דקל לבתו — האם יכולים היורשים ליתן לה שני חצאי דקלים, [שהיה שותף בהם עם אחר]?

א. מי שאבדה לו דרך שדהו; אם היה אדם אחד מקיפו מארבע רוחותיו, הכל מודים שיכול בעל השדה ליקח דרך קצרה על כרחו של המקיף.

היו מקיפים אותו כמה אנשים, אפילו באו כולם מאדם אחד, שמכר להם שדותיו — כל אחד יכול לדחותו אצל חברו, ועל כרחו לקנות לו דרך במאה מנה או יפרח באויר.

אדם אחד המקיפו שהוא בא מכח כמה אנשים, שקנה מהם שדותיהם — בזה נחלקו אדמון וחכמים (כמו שפירש רבא), שאדמון אומר ילך לו בקצרה, שהרי מכל מקום יש לו דרך אצלו. וחכמים אומרים: יכול בעל השדות לומר לו, אם שתקת (ולקחת דרך בוול. רש"י. והתוס' חולקים) — שתקת, ואם לאו, אחזיר השטרות לבעליהם ולא תוכל לדון עמהם. הלכה כחכמים.

יש מי שכתב: לא אמרו חכמים אלא בכגון שהדרך עצמה אינה שייכת לו אלא זכות הליכה בלבד יש לו בה, אבל אם הדרך שלו, ודאי חייב בעל השדות ליתן לו דרך קצרה, שהרי ממון חברו בידו (עפ"י נתיבות המשפט). ויש חולקים.

ב. מי שכתב דקל לבתו, והלכו הבנים וחלקו בנכסים ולא השאירו לה דקל, אמר אביי [דלא כסברת רב יוסף]: בין לאדמון בין לחכמים יש לבת טענה על היורשים. וצריכים ליתן לה דקל ולחלוק מחדש בנכסים.

ג. רב מרדכי אמר לרב אשי, כך אמר אבימי מהגרונאי בשם רבא: אנשים קוראים לשני חצאי דקל 'דקל', הלכך מי שכתב 'דקל' לבתו, רשאים היורשים ליתן לה שני חצאי דקלים [שהיה האב שותף בהם עם אחר], שידם על העליונה, כי הנכסים בחזקתם וזו אינה באה עליהם אלא מכח צוואה (רש"י).

דף קי

רג. א. המוציא שטר חוב על חברו והוציא לו הלה שטר מאוחר מהשטר הראשון, בו כתוב שהנושה מכר שדה ללווה, או שלוה ממנו מעות — האם השטר המאוחר מהוה ראיה שהשטר הקודם מזויף או פרוע?

ב. שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה — האם שניהם גובים זה מזה או יישארו הנכסים כמות שהם, ומאי נפקא מינה?

ג. כיצד הדין בכגון זה ביתומים?

א. המוציא שטר חוב על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה — אדמון אומר: יכול הוא שיאמר, אילו הייתי חייב לך, היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה. ואפילו במקום שכותבים שטר ורק אחר כך נותנים מעות, היה לו למסור מודעה בפני שני עדים שאינו מוכר לו אלא כדי שיוכל למשכנו. ולדברי חכמים אין זו טענה, כי אדרבה, זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שבכך הוא יכול למשכנו על חובו. ופירשו בגמרא שבמקום שנותנים תחילה מעות ואחר כך כותבים שטר, מודים חכמים שיכול לטעון כנגדו, היה לך לפרוע את שלך כשמכרת לי את השדה, ומכך שלא עשית כן, הרי זו ראיה ששטר ההלואה מזויף או שכבר נפרע.

וכן נחלקו בשטר חוב מאוחר שהוציא הלווה על המלוה, שלדברי אדמון שטר זה מרע את השטר הראשון, וחכמים חולקים (אלא יעשו כדלהלן). ופירשו בגמרא שנחלקו באופן שהשטר השני נעשה ביום הפרוע של ההלואה הראשונה; האם אדם לווה בשביל יום אחד, או אינו לווה ליום אחד והיה לו להמתין יום ולתבוע את הלואתו ולא ללוות ממנו. אבל אם השטר השני נעשה בתוך הזמן, מודה אדמון שאין כנגדו טענה. וכן לאידך גיסא, אם כבר נשלם הזמן, מודים חכמים שודאי היה לו לפרוע הלואתו תחילה. הלכה כחכמים.

ב. שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה — רב נחמן אמר: זה גובה וזה גובה. רב ששת אמר: הפוכי מטרתא למה לי, אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו.

ומבואר בגמרא, שכל שיש נפקותא בדבר, כגון שלוה זה לעשר שנים וזה לחמש, ודאי כל אחד גובה בזמנו. וכל שאין נפקותא — ודאי כל אחד עומד בשלו. ומחלוקת רב נחמן ורב ששת היא בכגון שיש לאחד עידית ובינונית ולשני יש זיבורית, ובעל חוב דינו לגבות מבינונית; רב נחמן סובר שיש כאן נפקותא בכך שגובים שניהם, כי בעל הזיבורית דינו לגבות מהשני בינונית, ובעל הבינונית לא יגבה כי אם זיבורית, כי 'בשלו הן שמי' ולא בשל עולם, הלכך אין יכול לגבות ממנו את הקרקע המובחרת שבידו — לכן כל אחד גובה את חובו. ורב ששת סבר 'בשל כל אדם הן שמי' הלכך דינם שוה, (שכיון שבאו בבת אחת, ב"ד גובים בינונית של זה לזה, ושוב יגבו הבינונית בחזרה, והפוכי מטרתא ל"ל. רש"י).

ג. הסיק רבא [דלא כרמי בר חמא] שדין היתומים כדין שני בעלי חובות, שהרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם, בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם, הלכך זה גובה וזה גובה.